

Александар Д. Мићановић¹
Универзитет у Новом Саду,
Филозофски факултет,
Одсек за социологију
Нови Сад (Србија)

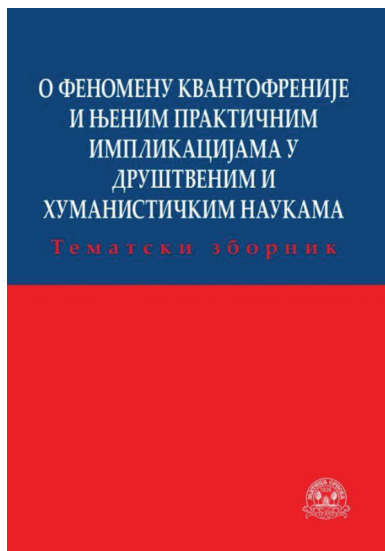
001.3(049.32)
3(049.32)
Осврћ
Примљен 11/05/2025
Прихваћен 04/07/2025
doi: [10.5937/socpreg59-58788](https://doi.org/10.5937/socpreg59-58788)

КВАНТОФРЕНИЈА – НАУЧНИК У БРОЈКАМА И БРОЈКЕ У НАУЦИ

О феномену квантофреније и њеним практичним импликацијама у друштвеним и хуманистичким наукама: зборник радова са Округлог стола одржаног 30. новембра 2023. године у Матици српској (уредници проф. др Михаел Антоловић и проф. др Срђан Шљукић). Нови Сад: Матица српска, 2024, 275 стр.

Сажетак: Зборник се бави темом квантофреније, растуће и коначно преовлађујуће праксе квантификације друштвених наука кроз пребројавање радова, на основу чега се мјери њихов утицај преко научних индекса што даље ствара потребу да се објављује што више радова на одговарајућим мјестима, док садржински квалитет радова пада у други план – квантитет научних радова се намеће као квалитет.

Кључне ријечи: квантофренија, квантификација, сцијентометрија, продуктивност

Зборник садржи текстове следећих аутора: „Квантофренија као политички пројекат“ (проф. др Милош Шумоња); „Чудновати случај професора Лоренца – квантофренија као израз комодификације научног поља“ (проф. др Михаел Антоловић); „Генеза и критика владавине помоћу бројева“ (проф. др Владимир Гвозден); „Научни колонијализам и комерцијализација науке као посљедица сцијентометријског

¹ amicanovic13@gmail.com

приступа у друштвено-хуманистичким наукама“ (проф. др Урош В. Шуваковић); „О ‘изврсности’ и излишности у добу интуитивних алгоритама у контексту вриједновања научних резултата у друштвено-хуманистичким наукама“ (др Гордана Ђерић); „Сцијентрометрија као недостатан начин евалуације квалитета научних радова у контексту болоњске реформе образовања у Србији“ (доц. др Вања Глишин и др Љубиша Деспотовић); „Педагогија љубави и етика бриге: отпор неолибералном и неофеудалном универзитету“ (проф. др Ана Кузмановић Јовановић); „Питирим Сорокин по други пут међу социолозима“ (проф. др Срђан Шљукић); „Квантофренија и српска социологија“ (проф. др Слободан Антонић); „Мјерење мождане субјективности – немогућа мисија за психологију“ (проф. др Иван Јерковић); „Квантификовање умјетничког рада“ (проф. др Саша Радојчић).

Руско-амерички социолог Питирим Сорокин, током 60-их година прошлог вијека, први је скренуо пажњу на растући потенцијални проблем који може настати из све доминантнијег утицаја квантификације, те је први и уденоу назив појави која се дешава у оквиру друштвених наука, назвавши је квантофренијом. О Сорокиновом доприносу разумијевању и опису настанка доминације пребројавања у друштвеним наукама посебно се у Зборнику бави Шљукић, а у свему наведеном се истиче Сорокиново, са једне стране разумијевање у коришћењу математичких модела у оквиру квантитативне анализе, а са друге стране истицање да примјена математичких модела на појаве које се не могу квантификовати, прелазе у квантофренију, која „нити има везе са правом математиком, нити доприноси сазнању психодруштвеног свијета“ (стр. 189). Сорокин је такође истицао да се под утицајем квантификације на сав неквантитативни научни допринос гледа као на спекулацију (стр. 189), нешто што је Шумоња запазио као предоминирајућу борбу против субјективизма у друштвеним наукама, гдје се само квантитативно универзализује у објективно ваљано – сличну негацију субјекта у науци истиче и Јерковић кроз ранопсихолошки опис „свијести без особе и особе без свијести“ (стр. 221).

Иако је Сорокин предмету квантификације дао назив тек 60-их година, историјат генезе квантофреније у друштвеним наукама прати развој статистике као мјере продуктивности и њене везе са друштвеним наукама. Шумоња је истакао Кетлеов (Adolphe Quetelet) утицај кроз мјерење просјечне висине шкотских војника, сматрајући оног просјечног за истинско људско биће, а појединачна одступања за грешке. Гвозден је на сличан начин, путем Кенгилема (Georges Canguilhem), истакао нормативизујућу функцију статистике кроз дихотомију „нормално – одступање од нормалног“, али и друштвену нормативизацију у складу с потребама машина и индустрије, гдје се нормативизација гледа као „наметање захтјева неком постојању“ (стр. 87) из чега се огледа идеолошки потенцијал наведеног кроз универзализацију објективног у општеприхваћени образац, а статистика као доказ продуктивности достиже такву потврду да данас и Исламска држава објављује своју статистику на годишњем нивоу с циљем доказивања своје продуктивности (стр. 20).

Идеолошки потенцијал, према ауторима Зборника (Шумоња и Кузмановић Јовановић), испуњава се кроз неолиберализам који настаје као потреба модерног свјетског капиталистичког система да из економског оквира пређе у оквиру друштвеног, а добијајући кроз неолиберализам идеолошко извршење оваквог прелаза, не чуди

што се Сорокинова писања о квантофренији дешавају у припремној фази настанка неолибералне идеологије. Шљукић, поред Сорокина, спомиње и Козера (Lewis Coser) који у истом периоду описује гибања новог научног наративног таласа и то на пољу друштвених сукоба – сва терминологија у вези са сукобима је почела да се мијења и постала је институционализована, како Козер говори – „савремена генерација је настојала да анализу сукоба замијени проучавањем ‘тензија’, ‘притисака’, и психолошке неприлагођености“ (Coser, 2007, str. 27). Као што је неолиберална идеологија нашла своје упориште у систему који је настао на институционалним оквирима Бретонвудског споразума, тако и сцијентометрија налази своје упориште на подручју Сједињених Америчких Држава, које постају „колијевка и свјетски центар сцијентометрије“ (стр. 16) и то кроз „Научни цитатни индекс [из 1963. године] развијеног у оквиру Института за научне информације“ (стр. 56), као и осталих цитатних индекса који су након њега слиједили – цитатних индекса који постају доминантни оквир сцијентометрије као мјерења радова на основу њихове количине, а не садржинског квалитета, доводећи друштвене науке до тога, како наводи Антонић, да се „пише о све тривијалнијим и бесмисленијим темама, а запостављају се супстанцијално важна питања, како за друштвену науку, тако и за само друштво“ (стр. 203).

Друштвено усклађивање са машинама и индустријом под окриљем статистичке нормативизације, па и идеолошко испуњавање овакве нормативизације кроз неолибералну идеологију, постаје друштвена чињеница, а тако и квантофренија као друга друштвена чињеница вриједи бити описана помоћу ове прве – алатка коју је социолозима у „аманет“ оставио Диркем (Émile Durkheim) (стр. 198). Као што у друштву, под окриљем неолибералне идеологије, доминира наратив који се своди на „сам се снађи“ предузетништву, вођеног од стране невидљиве руке тржишта, тако се и научник као дио друштва морао усклађивати са предоминантним наративом који захвата и науку као једну од институција свјетског система, те и научници постају „предузетници својих академских каријера“ (стр. 43–44) – свдећи се све на Кунову (Thomas Kuhn) констатацију да је научник процес не природних дешавања, већ друштвених (стр. 174).

У складу аутоматизације научног рада о којој пише Гордана Ђерић, а и нове друштвене класе прекаријата – коју Гај Стандинг (Guy Standing) описује и смјешта у временски период распада државе благостања и „либерализације тржишта рада“ (Standing, 2011, str. 1), јавља се и нови тип научника – *homo applicandus*, „чија је позиција неизвјесна, који је практично доживотно ангажован на пројектима ограниченог трајања и који се налази у положају академског прекаријата“ (стр. 72). Да би овај тип научника одржао макар и свој прекарни положај, осуђен је да задовољава квантитативне потребе сцијентометрије и то кроз „publish or perish“ императив, који тежи премостити служећи се научнодеструктивним тактикама о којима детаљније пише Антоловић (стр. 63). Овај научник је осуђен да игра „по правилима по којима скоро сви играју, и у која скоро нико не вјерује“ (стр. 45), и то по правилима која се путем анализе преко 2.600 истраживачких поља оцјењују као неадекватна у мјерењу квалитета истраживачког рада.

Српском научном сценом бави се Шуваковић, а из наведеног се да уочити да ни она није избјегла друштвена гибања на свјетској сцени, поготово након трансформације

српског друштва од 2000. године, када се и сама држава усклађује са правилима Вашингтонског консензуса (Novaković, 2013, str. 23–24), а српско друштво трансформише у неолиберално капиталистичко друштво. Кроз овај процес трансформације од раних 2000-их па до 2010. године „продато [је] 2000 најбољих српских предузећа“ (Šljukić, 2019, str. 49), а као посљедица тога, у истом периоду је „милион радника остало без посла“ (Novaković, 2013, str. 26–27), те у склопу већ истакнутог Куновог цитата, научник је процес не природних дешавања, већ друштвених – ни српски научник, као дио српског друштва, није остао ван друштвених дешавања која су погодила српско друштво. Аутори у домаћим часописима користе преко 90% литературе на доминирајућем енглеском језику, чиме се занемарује допринос домаћих научника, а рад од седам страна, објављен у страном часопису, носи више бодова него монографија од националног значаја, што је јасан образац да се поред државног илити националног, истовремено нарушава и српски интерпретативни суверенитет. Опадање цитирања Маркса и раст цитирања Вебера међу српским научним свијетом такође упућује на образац да под сцијентометријском диригентском палицом научник није независни мислилац, већ неко ко се уклапа у друштвено доминирајући идеолошки тренд, да би тиме задовољио бодовне потребе свјетски признатих часописа који се „налазе на листи коју прави одређена страна компанија, редовно смјештена у некој земљи Запада и на коју нико из Србије, рачунајући ту и владу и сва њена министарства, нема утицаја“ (стр. 198).

Даљи приказ процеса укључивања српског друштва, а тиме и универзитета у идеолошки образац свјетског система, јесте приједлог Владе Републике Србије, новембра 2024. године, да се измијени један члан Закона о високом образовању по којем ће се допустити улазак иностраних универзитета на територију Републике Србије под оправдањем „веће конкуренције“, чиме би се тестирао управо предузетнички дух и снажљивост српског академског кадра на тржишту образовања (RTS.rs), а узимајући у обзир да се српски образовни систем почиње усклађивати са потребама Запада, а не домаћег индустријског и привредног система (Šljukić, 2019, str. 153), поставља се и Волерстиново (Immanuel Wallerstein) питање колико је модернизација, под окриљем развоја, заправо вестернизација (Wallerstein, u: Reč, 2003, str. 269), те не чуди што је Војин Милић, као покретач дискусије о сцијентометрији на нашим просторима, указивао и на предострожности у сарадњи између научно развијеног краја свијета и научно неразвијеног (центра и периферије, *прим. ауџ.*) – обраћајући пажњу на клопку процеса субординације научно неразвијене стране свијета у том односу (str. 113–114).

Па како се друштвене науке на српској научној сцени занемарују и прикључују техничким наукама да би се задовољила што већа продуктивност, о чему пише Гордана Ђерић, али и Глишин и Деспотовић, тако ни умјетност није могла да избјегне овакав талас. Императив „publish or perish“ и те како живи и у умјетности, а Радојчић детаљније пише о немогућности домаћих умјетника да превазиђу ове наметнуте потребе које „мјерено потребним временом и радом... није лако испунити“ (стр. 257), а као и у науци, тако и у умјетности под утицајем сцијентометрије постало је важније „гдје је неко умјетничко дјело изложено или изведено, а не какво је то дјело“ (стр. 254). Додајући ту Бурдијеов (Pierre Bourdieu) допринос да је „недостатак моћи

да се поставе властити циљеви (и, с тим у складу, наметање вјештачких потреба) без сумње најсуптилнији облик отуђења“ (Bourdieu, u: Đorđević, 2008, str. 165), истиче се да сцијентометрија у оквиру научног, али и умјетничког рада доприноси и њиховом отуђењу од истог.

Радојчићево мишљење да „најбољи аргумент против оних који су опсједнути квантификацијом није навођење овог или оног њиховог техничког пропуста – јер такви пропусти могу да буду исправљени – него подсјећање да се вриједности научног рада у посљедњој линији не изражавају њиховом количином“ (стр. 259), може послужити и као закључак Зборника, уз напомену да ниједна друштвена појава не пада с неба, већ се дешава и развија у складу са сопственим окружењем, па било то и усклађивање са потребама доминирајућег идеолошког тренда на разини свјетског система.

Aleksandar D. Mićanović¹
University of Novi Sad,
Faculty of Philosophy, Department for Sociology
Novi Sad (Serbia)

QUANTOPHRENIA – A SCIENTIST IN NUMBERS AND NUMBERS IN SCIENCE

(Translation *In Extenso*)

On the phenomenon of quantophrenia and its practical implications in social sciences and humanities: thematic collection of papers from the Round table of the Round Table held in Matica srpska on 30 November 2023 (edited by Professor Mihael Antolović, PhD, and Professor Srđan Šljukić, PhD). Novi Sad: Matica srpska, 2024, 275 pp.

Abstract: The book deals with the topic of quantophrenia, a growing and finally prevailing practice of the quantification of social sciences through counting papers and, on that basis, measuring their influence via scientific indices, which further creates the need for publishing as many papers as possible in adequate places, while the content quality of those papers falls into the background – the quantity of scientific papers is imposed as quality.

Keywords: quantophrenia, quantification, scientometrics, productivity

The proceedings contain the texts by following authors: “Quantophrenia as a political project” (Professor Miloš Šumonja, PhD); “A strange case of Professor Lorenzo – quantophrenia as an expression of the scientific field commodification” (Professor Mihael Antolović, PhD); “Genesis and critique of ruling with the aid of numbers” “ (Professor Vladimir Gvozden, PhD); “Scientific colonialism and commercialization of science as a consequence of the scientometric approach in social studies and humanities” (Professor Uroš V. Šuvaković, PhD); “On ‘excellence’ and superfluity in the intuitive algorithm age in the context of evaluating scientific results in social sciences and humanities” (Gordana Đerić, PhD); “Scientometrics as an insufficient method of evaluating the quality of scientific papers in the context of the Bologna education reform in Serbia” (Assistant Professor Vanja

¹ amicanovic13@gmail.com

Glišin, PhD, and Ljubiša Despotović, PhD); “Pedagogy of love and ethics of care: resistance to the neoliberal and neofeudal university” (Professor Ana Kuzmanović Jovanović, PhD); “Pitirim Sorokin for the second time among sociologists” (Professor Srđan Šljukić, PhD); “Quantophrenia and Serbian sociology” (Professor Slobodan Antoniћ, PhD); “Measuring cerebral subjectivity – impossible mission for psychology” (Professor Ivan Jerković, PhD); “Quantification of artistic work” (Professor Saša Radojčić, PhD).

During the 1960s, Russian-American sociologist Pitirim Sorokin was the first to draw attention to the growing potential problem that could arise from the more and more dominant effect of quantification; he was also the first to name the phenomenon that occurs within social sciences, calling it quantophrenia. Sorokin’s contribution to understanding and describing the emergence of the domination of counting in social sciences is dealt with in the Proceedings primarily by Šljukić, while is emphasized in everything above-mentioned is, on the one hand, Sorokin’s understanding in using mathematical models within the quantitative analysis and, on the other hand, stressing that the application of mathematical models on the phenomena that cannot be quantified, turn into quantophrenia, which “neither has anything to do with true mathematics nor does it contribute to the knowledge of the psycho-social world” (p. 189). Moreover, Sorokin points out that, under the influence of quantification, the overall non-qualitative scientific contribution is seen as speculation (p. 189), something that Šumonja observes as a predominant struggle against subjectivism in social sciences, where only the quantitative is universalized into objectively proper – similar negation of the subject in science is also emphasized by Jerković through the early-psychological description of “consciousness without a person and a person without consciousness” (p. 221).

Although Sorokin did not name the subject of until 1960s, the history of quantophrenia genesis in social sciences follows the development of statistics as a productivity measure and its relation to social sciences. Šumonja points to Adolphe Quetelet’s influence through the measurement of the average height of Scottish soldiers, considering the average one a truly human being, and finding individual deviations errors. In a similar way, citing Georges Canguilhem, Gvozden emphasizes the function of statistics through the dichotomy “normal – deviation from normal”, as well as social norming in line with the needs of machines and industry, where norming is seen as “imposing requests to an existence” (p. 87), reflecting ideological potential stated through the universalization of the objective into a generally accepted pattern, while statistics as proof of productivity reaches such approval that today even the Islamic State publishes its statistics on an annual basis with the aim of proving its productivity (p. 20).

Ideological potential, according to the authors of the Proceedings (Šumonja and Kuzmanović Jovanović), is reached through neoliberalism that emerges as a need of the modern world capitalist system to go from the economic framework into the social framework, while using neoliberalism to reach the ideological execution of such transition; therefore, it is not surprising that Sorokin’s texts on quantophrenia were written in the preparatory stage of the emergence of the neoliberal ideology. Besides Sorokin, Šljukić also mentions Lewis Coser, who in the same period described the fluctuations of the new scientific narrative wave in the field of social conflicts – the whole terminology regarding conflicts began changing and has become institutionalized; according to Coser, “modern

generation tried to replace the conflict analysis by researching ‘tensions’, ‘pressures’, and psychological maladjustment” (Coser, 2007, p. 27). Just as the neoliberal ideology found its stronghold in the system which emerged in the institutional frameworks of the Bretton Woods Agreement, scientometrics also finds its stronghold in the territory of the United States of America, which has become “the cradle and world centre of scientometrics” (p. 16) through “Scientific Citation Index [from 1963], developed within the Institute for Scientific Information” (p. 56), as well as other citation indices following afterwards – the citation indices that are becoming a dominant framework of scientometrics as the measurement of papers based on their quantity and not the content quality, making social sciences, as stated by AntoniĆ, “write about more and more trivial and meaningless topics, while neglecting substantially important matters, both to social sciences and society itself” (p. 203).

Social harmonization with machines and industry under the cover of statistical norming, and even ideological fulfilment of such norming through the neoliberal ideology, is becoming a social fact and, thus, quantophrenia as the second social fact, is worth describing with the aid of the former – the tool left as a legacy to sociologists by Émile Durkheim (p. 198). Just as society, under the wing of the neoliberal ideology, is dominated by the narrative reduced to “find your own way” entrepreneurship, guided by the invisible hand of the market, the scientist as part of society had to adjust to the prevailing narrative that also covers science as one of the institutions of the world system, so that scientists become “entrepreneurs of their academic careers” (pp. 43–44) – reducing to Thomas Kuhn’s statement that the scientist is a process not of natural events but of social ones (p. 174).

In line with the automation of scientific work written about by Gordana Đerić – as well as of the new social class of precariat – described by Guy Standing and placed in the period of the collapse of the welfare state and “liberalization of the labour market” (Standing, 2011, p. 1), a new type of the scientist appears – *homo applicandus*, “whose position is uncertain, who is practically engaged for life on projects of limited length and who is in the position of academic precariat” (p. 72). In order to maintain at least its precariat position, this type of scientist has to fulfil the quantitative needs of scientometrics through the “publish or perish” imperative, aspiring to bridge it by using scientific-destructive tactics written about in detail by Antolović (p. 63). This scientist is sentenced to play “by the rules by which almost everyone plays, and in which no one believes” (p. 45), namely by the rules which are through the analysis of more than 2,600 research fields assessed as inadequate in measuring the research paper quality.

The Serbian scientific scene is addressed by Šuvaković and from the stated things it may be seen that this scene has not avoided social fluctuations on the world scene, particularly after the transformation of Serbian society since 2000, when the state itself adjusted to the rules of the Washington Consensus (Novaković, 2013, pp. 23–24), while Serbian society was transformed into a neoliberal capitalist one. Through this transformation process from the early 2000s to 2010, “as many as 2,000 best Serbian enterprises were sold” (Šljukić, 2019, p. 49) and, consequently, in the same period, “one million workers lost their jobs” (Novaković, 2013, pp. 26–27). Accordingly, within the above-mentioned statement by Kuhn, that the scientist is a process not of natural events, but of social ones, the Serbian scientist, as part of Serbian society, has not stayed outside social events affecting Serbian society. The authors in Serbian journals use over 90% of the literature in the domineering English language, thus

neglecting the contribution of Serbian scientists, while a seven-page paper published in a foreign journal brings more points than a monograph of national importance, which is a clear pattern of the simultaneous violation of both state and/or national sovereignty and of Serbian interpretative sovereignty. Decreasing citation of Marx and increasing citation of Weber in Serbia's scientific world also points to the pattern in which, under the baton of scientometrics, the scientist is not an independent thinker, but someone who fits into the socially domineering ideological trend, thus fulfilling the point requirements of the world-recognized journals "on the list made by a foreign company, regularly seated in a Western country and with no influence of anyone from Serbia, including its government and all its ministries" (p. 198).

The further description of the process of including Serbian society and, thus, its universities in the ideological pattern of the world system, is the proposal by the Government of the Republic of Serbia from November 2024 to amend one article of the Law on Higher Education, according to which the entry of foreign universities into the territory of the Republic of Serbia will be permitted under the pretext of "greater competition", which would test the entrepreneurial spirit and resourcefulness of the Serbian academic staff in the education market (RTS.rs), taking into account that the Serbian educational system is beginning to adjust to the needs of the West and not of the Serbian industrial and economic system (Šljukić, 2019, p. 153), Immanuel Wallerstein's question is posed as to what extent modernization, under the wing of development, is actually Westernization (Wallerstein, in: Reč, 2003, p. 269). Therefore, it is not surprising that Vojin Milić, as the initiator of the debate on scientometrics in our region, also pointed to precautions in the cooperation between the socially developed part of the world and the scientifically undeveloped (centre and periphery, *author's note*), drawing attention to the trap of the process of subordinating the scientifically undeveloped part of the world in that relationship (pp. 113–114).

Just as social sciences on the Serbian scientific scene are neglected and joined to technical sciences in order to reach the greatest productivity possible, which is written about by Gordana Đerić, but also by Glišin and Despotović, art could not avoid this wave either. The "publish or perish" imperative certainly inhabits art as well, and Radojčić writes in detail about the inability of domestic artists to overcome these imposed necessities which, "measured by the necessary time and work – are not easy to fulfil" (p. 257). Both in science and in art, under the influence of scientometrics, it has become more important "where a work of art is displayed or performed and not what that work of art is like" (p. 254). Having in mind Pierre Bourdieu's contribution that "the lack of power to establish own goals (and, accordingly, the imposition of artificial needs) is undoubtedly the most subtle form of alienation" (Bourdieu, in: Đorđević, 2008, p. 165), it is emphasized that scientometrics within a scientific, as well as artistic work, leads to their alienation from themselves.

Radojčić's opinion that "the best argument against those who are obsessed with quantification is not just stating this or that technical omission of theirs – because such omissions may be corrected – but reminding that values of a scientific paper are eventually not expressed by their quantity" (p. 259), may also serve as a conclusion of the Proceedings, with the note that no social phenomenon falls from the sky, but occurs and develops in line with its own surroundings, even if it is the harmonization with the needs of the domineering ideological trend at the world system level.

REFERENCES/ЛИТЕРАТУРА

- Antolović, M., Šljukić, S. (eds.) (2024). *On the phenomenon of quantophrenia and its practical implications in social sciences and humanities*. Novi Sad: Matica srpska. https://doi.org/10.18485/ms_kvantofrenija.2024 [In Serbian]
- Bourdieu, P. (2008). Class Tastes and Life-Styles. In: J. Đorđević. *Culture Studies*, 155–178. Beograd: Službeni glasnik. [In Serbian]
- Coser, L. (2007). *The Functions of Social Conflict – An Examination of the Concept of Social Conflict and Its Use in Empirical Sociological Research*. Novi Sad: Mediterran Publishing. [In Serbian]
- Novaković, N. (2013). Strikes, unions and privatization in Serbia. *Sociološki pregled*, 47 (1), 23–52. DOI: 10.5937/socpreg1301023N [In Serbian]
- RTS.rs (19 November 2024). *Foreign universities in Serbia – healthy competition or discrimination against Serbian faculties*. Downloaded on 10 May 2025 from: <https://rts.rs/lat/vesti/drustvo/5584915/strani-univerziteti-u-srbiji-zdrava-konkurencija-ili-diskriminacija-domacih-fakulteta.html>. [In Serbian]
- Standing, G. (2011). *The Precariat: The New Dangerous Class*. London: Bloomsbury Academic.
- Šljukić, M. (2019). *Factory: Industry in post-socialist Serbia*. Novo Miloševo: Banatski kulturni centar. [In Serbian]
- Wallerstein, I. (2003). Culture as the ideological battleground of the modern world system. *Reč*, 71 (17), 265–295. [In Serbian]